หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันวิทยาการต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้ว่า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ตลอดเวลา สภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงไป ฉะนั้นการศึกษาจึงจำเป็นต้องพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรโดยการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งโครงสร้างและกระบวนการของหลักสูตร ดังนั้นระบบการเรียนการสอนจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรมัธยมศึกษา ซึ่งสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกวิชาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 11)

การปรับปรุงการจัดการศึกษาทั้งโครงสร้างหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนจะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่นั้นขึ้นกับครูเป็นสำคัญ เพราะครูเป็นผู้ใช้หลักสูตรและดำเนินการด้านการเรียนการสอน ครูจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แนวคิดและหน้าที่อื่น ๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการแก่บุคคล (สุภาพ วาดเขียน 2520 : 2) ดังนั้นความรู้ความสามารถ ความชำนาญของครู การเอาใจใส่ต่อการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร การเลือกสรรเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและเนื้อหาวิชาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาคนสัมฤทธิผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การสอนที่มีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ ความร่วมมือของฝ่ายบริหารและฝ่ายวิชาการ รวมทั้งวิธีการที่เหมาะสมซึ่งจะต้องนำโสตทัศนูปกรณ์เข้ามาใช้ในการเรียนการสอน (แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา 2518 : 2) การนำโสตทัศนูปกรณ์

หรือเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ในปัจจุบันเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง เพราะจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2523 : 58) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า เทคโนโลยีการศึกษาสัมพันธ์กับหลักสูตรใหม่ในส่วนที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาหลักสูตร และเป็นสื่อกลางในการใช้หลักสูตรให้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

สุจริต เพียรชอบ (2521 : 32-41) ได้แสดงความคิดเห็นว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาในอนาคตจะใช้สื่อการสอนมากขึ้น โดยเฉพาะสื่อการสอนที่เป็นเครื่องมือต่าง ๆ (Hardware) ครูจะใช้สื่อการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และในขณะเดียวกันจำนวนเครื่องมือและสื่อการสอนจะมีมากขึ้น และมีคุณภาพดี นักเรียนจะใช้เครื่องมือด้วยตนเองที่บ้านก็ได้ สื่อการสอนจำพวกเครื่องบันทึกเสียง เทปบันทึกเสียงจะมีจำนวนมากทั้งครูและนักเรียนจะใช้เครื่องช่วยสอน และแสวงหาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนทุกแห่งจะมีศูนย์การเรียน (Learning Resource Centers) ซึ่งเป็นแหล่งค้นคว้าวิชาการต่าง ๆ โดยครบถ้วน นักเรียนจะมีโอกาสค้นคว้าด้วยตนเอง และเร่งอัตราเร็วในการเรียนของตนเองในวิชาต่าง ๆ มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การเรียนการสอนนั้นจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับครูเป็นสำคัญ แต่ปรากฏว่าครูส่วนใหญ่ยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการนำเอานวกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่จึงยังคงใช้วิธีการสอนแบบบรรยายอยู่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดให้มีหน่วยงานหนึ่งขึ้นในโรงเรียน เพื่อให้ความช่วยเหลือครูผู้สอนในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการผลิต การใช้โสตทัศนูปกรณ์ ตลอดจนเทคนิควิธีการสอนแบบใหม่ ๆ หน่วยงานนี้ก็คือ หน่วยงานโสตทัศนศึกษา (สุวรรณา ไชดิสุกานต์ 2523 : 2) หรือศูนย์สื่อการศึกษา

การมัธยมศึกษาของไทย ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 จัดระบบ 4-4 กำหนดให้มีชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 4 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 4 ปี รวมเป็น 8 ปี ครั้นต่อมาถึงปี พ.ศ. 2479 ทางราชการได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติใหม่ โดยจัดระบบ

การมัธยมศึกษาเป็นแบบ 3-3 กำหนดให้มีชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี รวมเป็น 6 ปี ถ้าผู้ใดประสงค์จะเรียนต่อระดับอุดมศึกษา ก็ต้องไปเรียนต่อในชั้นเตรียมอุดมศึกษาอีก 2 ปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2494 รัฐบาลไทยได้รับการสนับสนุนการจัดการศึกษาจากองค์การสหประชาชาติ ทางราชการจึงได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติใหม่ การจัดการมัธยมศึกษาจึงมี 3 สาย คือ สายวิสามัญ จัดระบบ 3-3 สายสามัญ จัดระบบ 3-2 และสายอาชีพ จัดระบบ 3-3 จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2503 ทางราชการได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2503) แทนแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 ซึ่งมีส่วนที่เกี่ยวกับการมัธยมศึกษา คือ ยกเลิกระดับเตรียมอุดมศึกษาแล้วกำหนดเป็นระดับมัธยมสามัญศึกษาตอนปลาย ยกเลิกระดับมัธยมวิสามัญศึกษาตอนปลาย มัธยมอาชีวศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษา แล้วกำหนดเป็นระดับประโยคประถมศึกษาตอนปลาย ดังนั้นระบบการจัดการมัธยมศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้จึงเป็นระบบ 3-2 คือกำหนดให้มีชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 ปี การมัธยมศึกษาได้ดำเนินไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 จนถึง พ.ศ. 2520 ทางราชการได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2520) ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 4 โดยจัดการมัธยมศึกษาเป็นระบบ 3-3 ซึ่งกำหนดให้มีชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และได้ดำเนินการอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ (กรมสามัญศึกษา 2520 : 33)

สำหรับการมัธยมศึกษาของรัฐในปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา มีหน้าที่จัดควบคุม และส่งเสริมการบริหารโรงเรียนให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในด้านการมัธยมศึกษา ปัจจุบันนี้กองการมัธยมศึกษามีสถานศึกษาที่อยู่ในสังกัดทั่วประเทศในปีการศึกษา 2529 ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก จำนวนทั้งสิ้น 1,713 โรง มีครูอยู่ในสังกัด จำนวน 92,915 คน และมีนักเรียน จำนวน 1,618,515 คน ในเขตการศึกษากรุงเทพมหานคร มีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 103 โรง ครูในสังกัด จำนวน 14,127 คน และนักเรียนจำนวน 246,613 คน (กรมสามัญศึกษา 2529 : 1-189)

ในการสนับสนุนเพื่อให้การดำเนินการเรียนการสอนมีคุณภาพนั้น กองการมัธยมศึกษา ได้มองเห็นความสำคัญ และส่งเสริมให้นำโสตทัศนูปกรณ์และเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนตลอดมา อย่างไรก็ตาม จากรายงานการประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2522 พบว่า จำนวนอุปกรณ์ วัสดุ ครุภัณฑ์ ของโรงเรียนมีไม่เพียงพอ รวมทั้งปัญหาสถานที่เก็บ และการที่โรงเรียนไม่มีมาตรการในการซ่อมแซมบำรุงรักษาที่ดีพอ เพื่อให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดีอยู่เสมอ การขาดแคลนบุคลากรฝ่ายบริการโรงเรียนส่วนใหญ่ยังมีจำนวนบุคลากรฝ่ายบริการไม่ตรงตามเกณฑ์ของคุรุสภา ซึ่งได้แก่ ครูการเงิน ธุรการ ทะเบียน วัดผล แนะแนว บรรณารักษ์ พัสดุ อนามัยโรงเรียน โภชนาการ และโสตทัศนศึกษา (กรมสามัญศึกษา 2522 : 63) นอกจากนั้นโสตทัศนูปกรณ์ยังอยู่กระจัดกระจายอยู่ตามหมวดวิชาต่าง ๆ โดยไม่มีผู้รับผิดชอบดูแลโดยตรง ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรศึกษาเกี่ยวกับ สภาพและความต้องการศูนย์สื่อการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และส่งเสริมให้จัดมีศูนย์สื่อการศึกษาขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อไป

<u>วัตถุประสงค์ของการวิจัย</u>

เพื่อวิเคราะห์สภาพและความต้องการศูนย์สื่อการศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

<u>ขอบเขตของการวิจัย</u>

1. โรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เฉพาะที่อยู่ในกรุงเทพมหานครเท่านั้น

2. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนประจำในหมวดวิชาต่าง ๆ ของโรงเรียน เจ้าหน้าที่หรือครู-โสตทัศนศึกษา ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานโสตทัศนศึกษา และประชากรทั้ง 3 กลุ่ม เป็นผู้ปฏิบัติงานอยู่ในปีการศึกษา 2529

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

๑. สภาพ หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับสื่อการสอนหรือโสตทัศนูปกรณ์ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านปริมาณ คุณภาพ บุคลากร สถานที่ การจัดดำเนินงาน งบประมาณ การบริการให้ยืม การผลิต การซ่อมบำรุงรักษา และการบริการด้านการเรียนการสอน

๒. ศูนย์สื่อการศึกษา หมายถึง หน่วยงานกลาง ซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินงานและบริการด้านโสตทัศนศึกษา แก่คณาจารย์และนักเรียนของโรงเรียน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๓. โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการ-มัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑. ได้ทราบสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับสื่อการสอนและการบริการของศูนย์สื่อการศึกษา เพื่อช่วยให้ทราบว่าควรส่งเสริมด้านใดบ้าง

๒. ได้ทราบความต้องการและความคิดเห็นต่าง ๆ ของครูอาจารย์ เกี่ยวกับการบริการของศูนย์สื่อการศึกษา เพื่อช่วยให้เป็นแนวทางในการจัดและดำเนินการปรับปรุงให้เหมาะสมเพียงพอ และสอดคล้องตรงตามความต้องการ

๓. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับสูงขึ้นไป ในการปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการด้านสื่อการศึกษาก่อให้เกิดมีศูนย์สื่อการศึกษาขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา